

Ådland gnr 112 bnr 1 m.fl - detaljreguleringsplan

Kulturminnedokumentasjon

2014-05-21 Oppdragsnr.: 5120969

Rev.	Dato:	Beskrivelse:	Utarbeidet	Fagkontroll	Godkjent
00	21/5-14	Kulturminnedokumentasjon	mamie	maknu	mamie

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

Innhold

1	Bakgrunn	5
2	Mål og metoder	7
3	Dokumentasjon av kulturminnemiljø	8
3.1	Topografi	10
3.2	Ferdselsårer	14
3.3	Bebyggelse	15
3.4	Steingarder	16
4	Konklusjoner	19
5	Kilder	20

Sammendrag

Kulturminnegrunnlaget er utarbeidet i forbindelse med reguleringsplan for Ådland i Ytrebygda.

Området er tidligere landbruksareal. Nyere tids kulturminner er knyttet til landbruksdriften og omfatter ferdselsveier og steingarder. To av ferdselsveiene og er fra tiden før utskiftingen i 1880-årene. Også steingarden i grensen mot øst kan være eldre enn 1880. Øvrige veier og steingarder er nyere.

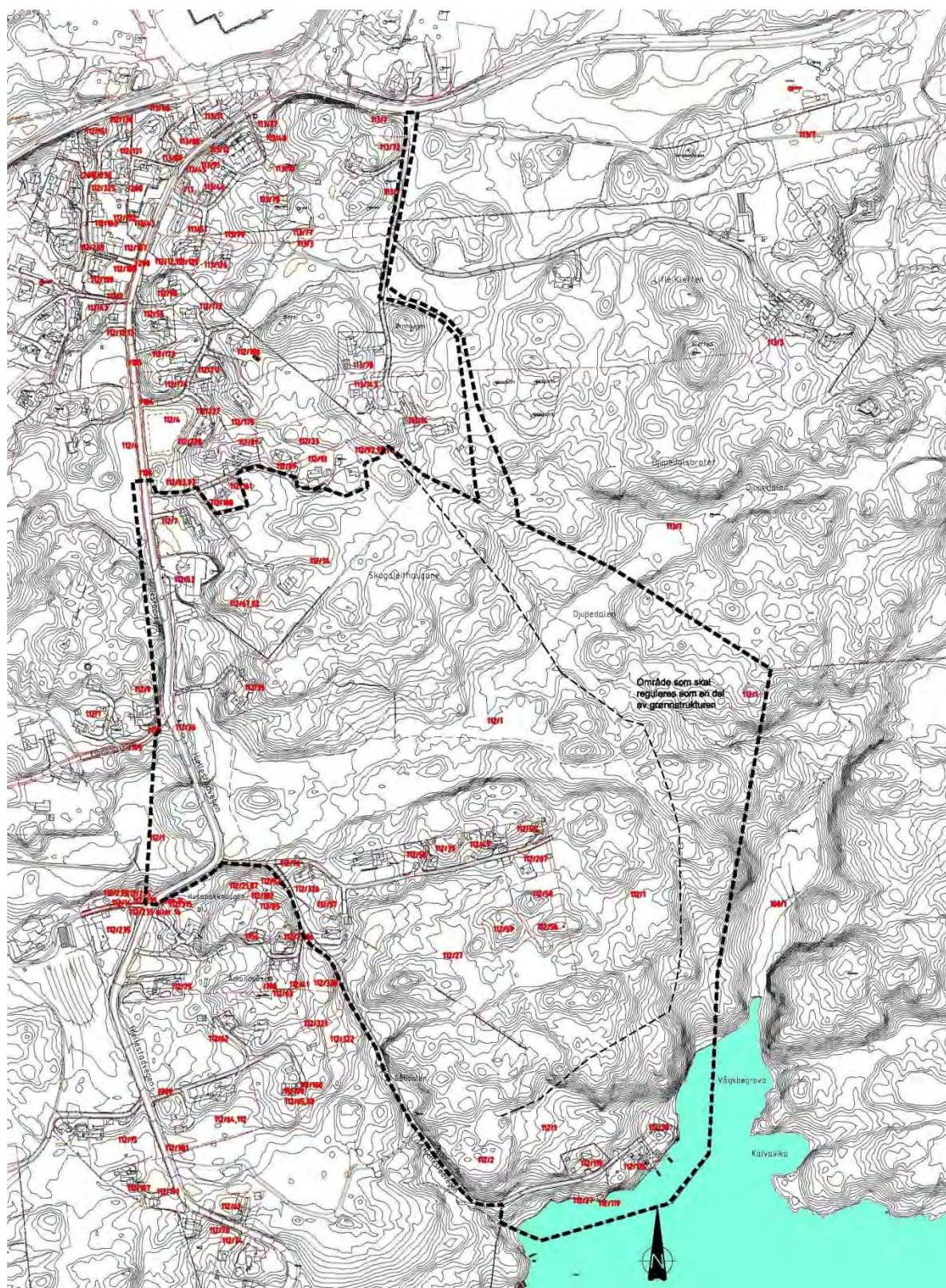
Det er ikke kjente fornminner i området.

1 Bakgrunn

Denne kulturminnerapporten er utarbeidet som en del av arbeidet med detaljreguleringsplan for Ådland boligområde. Rapporten omfatter del av eiendommene gnr 112 bnr 1 og 2 Ådland samt gnr 112 bnr 27 og 34.

Området ligger i Ytrebygda bydel, sør for Blomsterdalen. Det grenser til Hjellestadvegen i vest, Vågsbøpollen i sør og Vågsbøskogen / gårdene Vågsbø i øst og Nedre Birkeland i nord.

Mesteparten av området har status som boligområde i kommuneplanens arealdel. Det pågår arbeid med kommunedelplan for Birkeland, Liland, Ådland og Espeland (KDP Ytrebygda). Også her er området satt av til boligformål.

Topografisk kart og avgrensning av planområdet. Kryss i Blomsterdalen øverst i kartet.

2 Mål og metoder

Målet med rapporten er å gi en oversikt over historien samt gi kunnskap om kulturminner og kulturmiljø i planområdet.

I forbindelse med KDP for Birkeland, Liland, Ådland og Espeland (Byantikvaren 2011) ble det utarbeidet et kulturminnegrunnlag som også omfatter Ådland. I forbindelse med reguleringsplanen er det gjort mer detaljerte registreringer av enkeltelement og ferdselsårer innenfor planområdet. I tillegg til kulturminnegrunnlaget er dokumentasjonen basert på befaring, gjennomgang av flyfoto, gjennomgang av skiftekart og søk i Askeladden (Riksantikvarens fornminnebase).

I Kulturminnegrunnlag for Ytrebygda er det vist forslag til hensynsoner som innspill til KDP. Ingen av disse hensynssonene berører planområdet eller gårdene Ådland.

3

Dokumentasjon av kulturminnemiljø

Det er ingen registrerte fornminner i planområdet. Hordaland fylkeskommune har vært ute og vurdert potensiale for funn. Det er foreløpig ikke kommet tilbakemelding på dette punktet.

Planområdet er tidligere landbruksareal, men er ute av drift. Kulturminnene i området er knyttet til landbruksdriften. I Grøntplan for Bergen (1993) er det ikke registrert store kulturlandskapsverdier i planområdet. Kulturlandskapet på vestsiden av Hjellestadvegen er klassifisert som kulturlandskap med B-verdi (stor verdi): Espeland/Ådland et variert kulturlandskap og beitemark knyttet til vann.

Området er i dag under rask gjengroing og det åpne landskapet er i ferd med å bli overtatt av bjørkeskog.

Dyrka marken sentralt i planområdet er under gjengroing.

Utdrag fra kulturminnegrunnlaget om Ådland:

«Gården ligger i et småkupert terreng mellom Kviturspollen og Vågsbøpollen. I sørvest og vest grenser gården til Espeland, i nordvest til Liland, i nordøst til Nedre Birkeland, og i øst til Vågsbø. Gårdsnavnet og størrelsen tyder på at det var en av de yngre «land gårdene», fra ca. 800 e. Kr.

Bruk nr. 1

Gamletunet var omtrent der bruk nr. 1 og 2 er i dag. Bruk 1 ble etablert i 1851 da "gamlebruket" ble delt.

Våningshuset er en typisk lemstove eller midtgangshus. Lemstovene kjennetegnes av den lave, smale og langstrakte formen og av den enkle stilen. Som regel består den av en midtgang med tømrete rom på hver side. Midtgangen inneholdt som regel en grue opprinnelig, men denne er som regel skiftet ut med komfyr. Utvendig framstår lemstoven som tilnærmet autentisk.

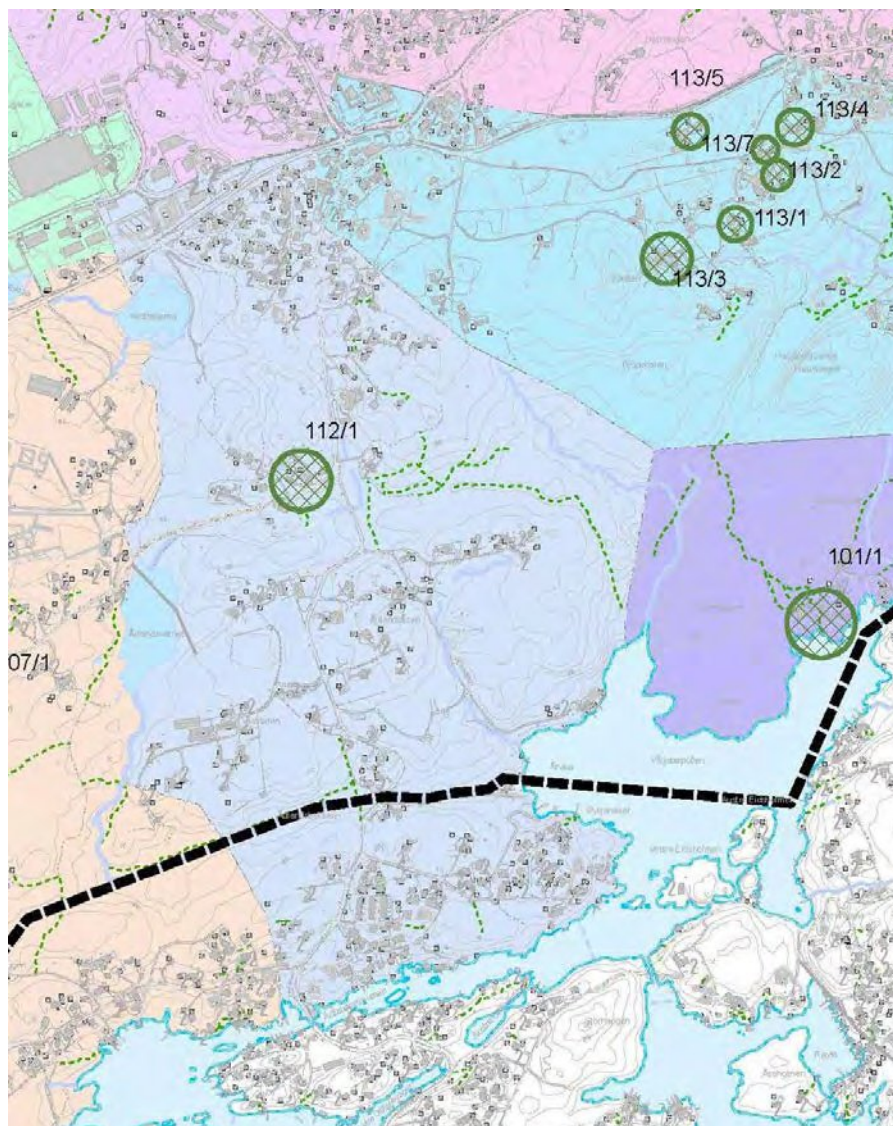
Etter sigende skal huset være delvis ombygget innvendig, men grunnstrukturen er intakt. To stuer med hems/loft, en mellomgang. Gang og stue er skiftet ut, eller ombygget.

Forskjellig dimensjonerte stuer indikerer ulik alder eller opphav (flyttet). Huset er av en type som tilsier at deler av det kan være fra 1700-tallet, men huset fikk sannsynligvis sin form like etter etableringen av bruket rundt 1850. Lemstoven ligger i et intakt kulturlandskap med løe og verksted/smie, veifar og innmark.»

Tunet på bnr 1 ligger på vestsiden av Hjellestadvegen. Innenfor planområdet er det ingen bygninger tilknyttet jordbruket.

Løen er fra siste halvdel av 1800-tallet. Potetkjelleren på gården er også av eldre dato. Jordkjellere av denne typen var typisk i kystlandskapet. (foto: Byantikvaren)

Gård nr 112 Ådland med plassering av tunene. Grenser til gnr 107 Espeland i vest, gnr 101 Vågsbø i øst og gnr 113 Nedre Birkeland i nordøst. (Kartutsnitt fra Byantikvaren, kulturminnegrunnlag)

3.1 TOPOGRAFI

Ådland ligger i Ytrebygda som var en del av Fana kommune. Området er småkupert og ligger mellom 0 og 55 m over havet. Landskapet har gitt grunnlag for gårdsdrift av liten skala.

Topografisk kart viser et småkupert terreng som faller bratt ned mot Vågsbøpollen i sør. Sentralt i planområdet er der et markert daldrag i øst-vest retning som består av myr og oppdyrket myr. De høyereliggende terrengformene er grunnlendte med mye fjell i dagen.

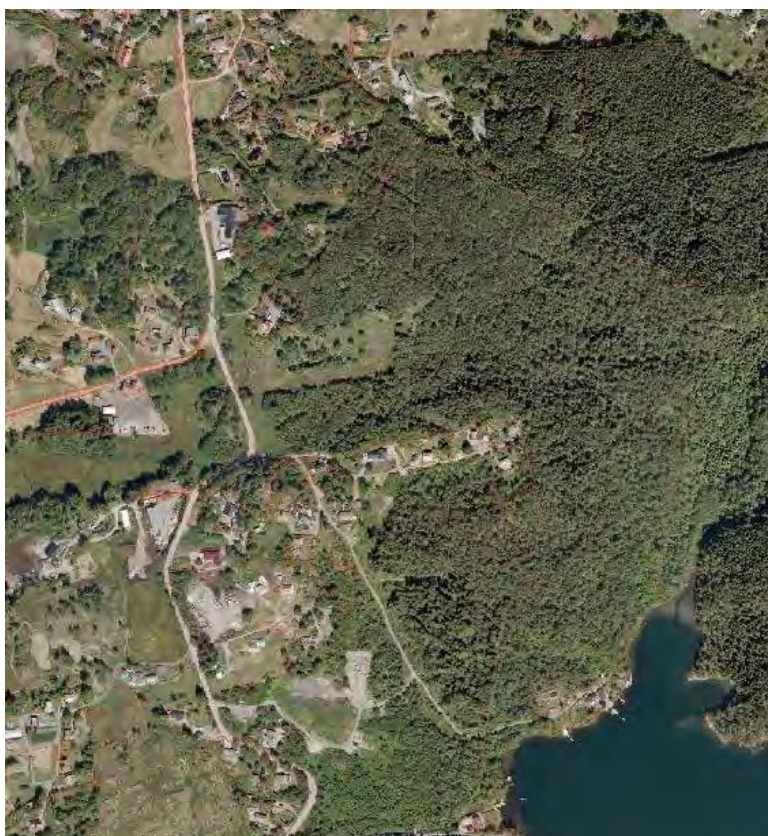

Kulturlandskapet

Flyfoto fra 1951 viser at nordre og midtre del av planområdet er åpent kulturlandskap med fulldyrket mark i lavereliggende partier og slåttemark / beite på Skogaleithaugane i nord.

Den søndre delen er skogkledd, men med lysninger innimellom.

Flyfoto fra 1951 - Kilde Skog og landskap

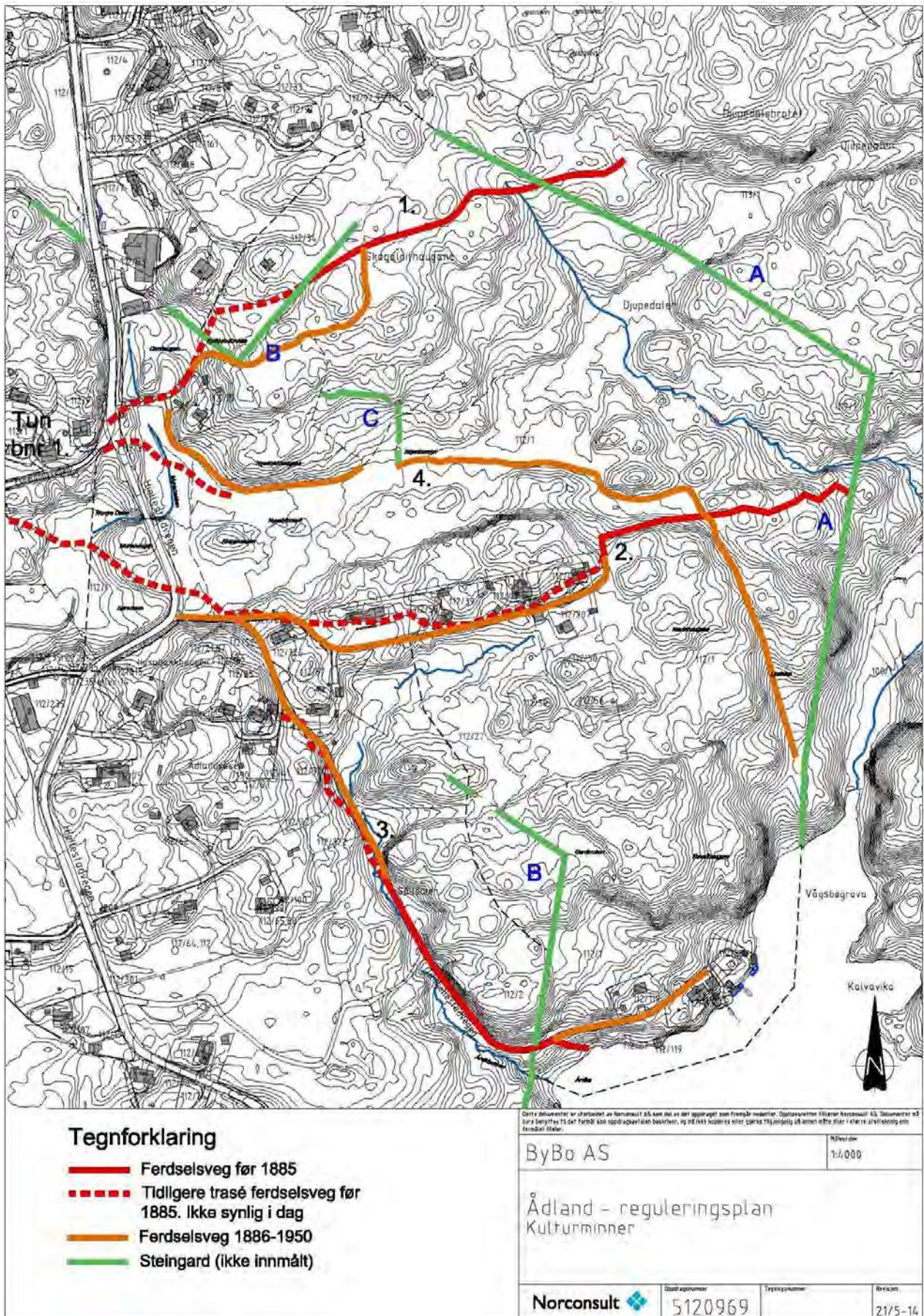

Flyfoto fra 2008 viser at kun det sentrale området i vest er åpent kulturlandskap. Mesteparten av planområdet er tilgrodd med furublandingsskog.

Flyfoto fra 2008 – kilde Skog og landskap

Figur 1: Skiftekart fra 1885. Bnr 1 tilsvarer bruk D i kartet.

Figur 2: Nyere tids kulturminner

3.2 FERDSELSÅRER

I utskiftingskart fra 1885 er det vist tre ferdselsårer som går gjennom planområdet. Nummerne refererer til kart side 13.

1. Vei som gikk fra tunet over Skagaleithaugane mot Vågsbø. Vestre del av traseen er synlig som delvis steinsatt vei og brukes som tursti. I stedsnavnkart på www.bergenskart.no er partiet mellom Hjellestadvegen og Skogaleithaugane omtalt som *Kyrkjeledbrekka*. Det kan tyde på at veien har vært brukt som kirkevei mot Fana kirke.
2. En ferdselsåre gikk over åsen mot vest forbi dagens eneboliger. Traseene er lagt om i forbindelse med utbyggingen av området (før 1950). Deler av strekningen er synlig i øst mot Vågsbøskogen.
3. Sjøveien gikk i Soldalen. Dagens vei til boligene ved sjøen følger i grove trekk denne sjoaveien.
4. Driftsveien sentralt i området er anlagt etter utskiftingene i 1885. Veien ligger på steinmur langs vestre del av traseen.

Ferdselsåre (1) går gjennom grensegarden mot gnr 113.

Ferdselsåren (1) starter ved grensegarden mellom bnr 1 og 34 og fortsetter østover mot Vågsbøskogen. Den vestre delen er lagt om.

Oppmurt driftsvei (4) sentralt i området. (2012)

Den samme driftsveien (4) i ferd med å gro igjen av bringebærkratt (2013)

Veien (4) fortsetter østover i skogen og går her over i våt myr.

Gammel ferdselsvei i skogen. (2)

Veien gjennom Soldalen (3) er en del av den gamle sjøveien.

Den gamle sjøveien (3).

3.3 BEBYGGELSE

I skiftekartet fra 1885 ligger tunene vest for Hjellestadvegen som i dag. Kartet viser én bygning i planområdet, sannsynligvis en flor mellom innmark og utmark. Bygget er borte i dag.

Planområdet er i hovedsak ubebygget, men der ligger noen nyere bolighus ved Vågsbøpollen i sør, på høyden Nausthaugane sentralt i området og mot Varden i nord. Husene er oppført i perioden 1946-1976. Hytten nord i planområdet er fra 1938. Den er i svært dårlig forfatning.

Hjellestadvegen 78 ligger på i vestskråningen av Skogaleithaugane.

Hytte til nedfalls på Skogaleithaugane.

3.4 STEINGARDER

Det er flere steingarder i området, men noen av dem er i dårlig forfatning.

- A. Langs grensen mot Vågsbø (gnr 101) og Nedre Birkeland (gnr 113) er der en grensegard. Den anatas å være fra etter at det ble slutt på fellesbeite med Vågsbø i 1840. Denne steingarden strekker seg sammenhengende langs hele østgrensen av gården.
- B. Steingarder i grensene mellom gnr 112 bnr 1 og 2 i sørvest og mot bnr 34 i nord.
- C. I nordre del er der også to steingarder som skiller teigene i innmarken. Plassering av steingardene samsvarer ikke med teigene i utskiftingskartet og er sannsynligvis fra etter utskiftingen.

Grensegarden (A) mot gnr 101 går helt ut i fjæren i Vågsbøpollen.

Grensegarden (A) mot Vågsbøskogen, gnr 113. Stien følger traseen til gammel ferdselsvei

Steingard mellom bnr 1 og 2 (B).

Steingarden mellom bnr 1 og 2 er delvis bygget i sprengstein (B).

Steingard mellom bnr 1 og bnr 34, vestre del (B)

Steingard mellom bnr 1 og bnr 34 vestre del og ferdelsvei ved Kyrkjeledbrekka. Denne parsellen er lagt om og ble etablert etter 1885. (B).

Steingard mellom teigene sentralt i området (C).

Stein gard i overgangen mellom innmark og tidligere beitemark (C).

4 Konklusjoner

Kulturminnene i området er knyttet til ferdselsveier og steingarder i landbrukslandskapet.

De eldste veifarene, Kyrkjeldebrekka og rest av gårdsvei mot Vågsbø, bør søkes innpasset i planen.

Grensegarden mot Vågsbø er i bra stand og bør bevares.

De øvrige steingardene bør søkes innpasset i planen. Spesielt grensegarden mot gnr 34 er god stand. Steingardene som skilte innmark og utmark er i ferd med å ramle ned, men det kan være interessant å innarbeide også deler av disse som en del av grøntområdene i fremtidig boligområde.

5 Kilder

Bygdebok for Fana

Kulturminnegrnlag for Kommunedelplan for Birkeland, Liland, Ådland og Espeland. Byantikvaren 2011

Grønt Atlas, Bergen kommune 1993

Nettsteder:

Bergenskart.no

Skogoglandskap.no

askeladden.ra.no

Annet:

Skiftekart for Ådland fra 1885